

VALTAKUNNALLINEN EVANKELIUMIJUHLA RAAHESSA
F. G. Hedbergin syntymäpäiväjuhla 2.7.2011 klo 13.00
Museonjohtaja Eija Turunen

Hyvä juhlaväki

Aiheenani on Fredrik Gabriel Hedberg ja Raahe. Alkuun tuntui, ettei perheellä ollut muuta kiinnekohtaa tähän kaupunkiin kuin nimismies-isän työ. Lähdin sitten tutkimaan Hedbergin sukujuuria, sillä halusin aluksi luoda kuvan perheestä ja suvuista sen takana ja sitä kautta hahmottaa tätä asiaa. Istuin pari iltaa erilaisten sukukirjojen äärellä ja löysin ilokseni tiuhan sukuverkoston, joka risteili pitkin Suomea, kylläkin paljolti täällä pohjoisessa. Suomi on kuitenkin niin pieni maa, että lähestulkoon kaikki pappis- ja virkamiessuvut kiertyvät kyllä tiukasti toistensa sukulaisiksi. Suurena syynä tähän on oman säädyn piirissä solmitut avioliitot.

Hedbergille löytyi lähisukua täältä Raahesta. Isän, Erik Hedbergin serkku, hovineuvos Gabriel Bergbom asui Ollinsaaren kartanossa suuren perheensä kanssa. (Ollinsaaren kartano oli tuossa kivenheiton päässä täältä juhlapaikalta.) Tuo sivistynyt Bergbomin perhe ja suku on vaikuttanut Suomen kulttuurielämään monin tavoin. Hedbergin äiti kuului Borgin laajaan pappissukuun, joka on vaikuttanut pitkiä aikoja täällä Pohjois-Pohjanmaalla.

Fredrik Gabriel Hedberg syntyi 15. heinäkuuta 1811 Uusitalon tilalla, niin kutsutun Savolahden alueella, niin kuin kaikki tiedämme. Isä Erik Johan Hedberg oli nimitetty Saloisten pitäjän nimismieheksi 1800-luvun alkuvuosina. Maaliskuussa 1810 hän avioitui Vihannissa Catharina Magdalena Borgin kanssa.

Pienen Fredrik Gabrielin ristiäisiä vietettiin ajan tavan mukaan parin päivän päästä syntymästä. Kastettujen luettelon mukaan hänen kummeinaan olivat asessori, kruununvouti Gabriel Bergbom ja rouvansa Catharina Elisabeth Peldan Ollinsaaren kartanosta. Muina kummeina olivat sotilaskapteeni Fredrik Castrén, kihlakunnan tuomari Alopaeuksen puoliso Maria Carolina Nykopp sekä kappalainen Carl Jakob Borg ja mamselli Helena Elisabeth Borg. Kummeista Borgit olivat äidin sisaruksia ja kruununvouti Bergbom oli Erik-isän serkku.

Hedbergin lapsuuden ajan Raahe oli toipumassa niin Suomen sodasta kuin kaupunkia koetelleesta kauheasta kaupunkipalostakin. Suomen sodan vaikutukset olivat kohtalaisen vähäiset, lähinnä joukkojen majoitukseen ja muonitukseen liittyvää räsitystä, mutta tuo kaupunkipalohan oli ihan järkyttävä tapaus, joka vei monilta kodin ja leivän.

Kruunu antoi raahelaisille vuosiksi 1812–1817 vapautuksen kruunuveroista, jotta toipuminen tuhoisasta kaupunkipalosta olisi hieman helpompaa. Jälleenrakennus lähti vauhdikkaasti käyntiin ja tuon jälleenrakennuskauden hedelmiä on edelleen ilonamme kaunis Pekkatori ja kuvauksellinen puu-Raahe. Kaupungissa oli reilut tuhatkunta asukasta, jotka pyrkivät parhaansa mukaan palauttamaan toimeliaan kaupungin tolpileen.

Raahen kauppapurjehdus lähti vastoinkäymisten jälkeen elpymään pikku hiljaa. Hedbergin lapsuusvuosien Raaheessa rakennettiin toistakymmentä purjealusta, joista osa oli tarkoitettu lähiliikenteeseen eli Pohjan- ja Suomenlahdelle, osa maailman merille. Raahesta vietiin enimmäkseen tervaa, pikeä ja voita ja mm. potaskaa, nahkoja ja puuta. Maailmalta tuotiin Raaheen kaikenlaista tarpeellista tavaraa erityisesti suolaa ja rautaa, samoin kahvia, teetä, mausteita, kankaita jne. Vaikka Raahe sijaintinsa puolesta vaikuttaa syrjäiseltä pikkukaupungilta, oli se Hedbergin lapsuuden aikaan vireä, kasvava kaupunki,

jolla oli tiiviit yhteydet maailmaan purjelaivojen välityksellä. Niin henkiset kuin aineellisetkin uutuudet tulivat kaupunkiimme tuoreeltaan ”tuulen tuomina”.

Vierailut ja yhteydenpito sukulaisiin olivat varsin tiiviitä tuohon aikaan. Oletettavasti Hedbergin perhe vieraili Ollinsaaren kartanossa, Bergbomien kodissa. Bergbomin pikkuserkuista nuorimmat olivat lähes samanikäisiä kuin Fredrik Gabrielkin. Kartanon katraasta voisi mainita Erik Johanin, jonka lapset Kaarlo ja Emilie aikoinaan perustivat suomalaisen teatterin ja oopperan maahamme. Kartanon lasten äidinpuoleinen serkku, nuori Fredrika Tengström vietti lapsuudessaan yhden talvikauden pohjoisessa Raahessa karaisemassa heikkoa terveyttään. Oletettavaa on, että, Fredrik Gabriel tapasi hänetkin jollakin kartanovierailullaan. Fredrikastahan tuli sittemmin Hedbergin opiskeluaikaisen tuttavän Johan Ludvig Runebergin vaimo, joka itsekin oli kirjailija.

Ollinsaaren kartanon lapsista Margareta Catharina eli raahelaisittain Ollinsaaren kartanon Carin-mamselli, oli osallisena pienimuotoisessa skandaalissa, joka varmasti puhutti Hedberginkin kodissa. Ja Raahessa tapausta muistellaan vieläkin. Musikaalisesti lahjakas Carin-mamselli oli opiskellut klaveerin soittoa Tukholmassa useamman vuoden ajan. Kun keisari Aleksanteri I vieraili Raahessa syksyllä 1819, oli tarkkaan suunnitellun vastaanottoseremonian yhtenä osana Carin-mamsellin soittama komea musiikkiesitys. Raahelaisten kauhuksi Tukholmasta tuodusta vasaraklaveerista kajahti ilmoille Napoleonin marssi Alppien yli, ihan väärä kappalevalinta! Hämätäkseen korkeaa vierasta raahelaiset alkoivat hurrata suureen ääneen peittääkseen mamsellin soiton, jottei kappaletta tulkittaisi esimerkiksi provokaatioksi. Kaupunkilaiset ja erityisesti soittajamamselli, selvisivät pelkällä säikähdyksellä; keisari tervehti ystävällisesti alamaisiaan. (Toisen tarinaversion mukaan matkasta uupunut keisari olisi nukkunut vaunuissaan ja näin välttynyt kuulemasta soitantaa.) Tuo klaveeri on nähtävillä Raahen museossa.

Catharina Magdalena Hedbergin isä, Gabriel Borg nimitettiin Raahe-Salon kirkkoherraksi samana vuonna eli 1819 ja hän muutti perheineen Salon eli nykyisen Saloisten pappilaan, jossa varmasti vierailtiin myös. Nuo entisajan pappilat olivat yleensä yhdenlaisia paikkakunnan kulttuurielämän keskuksia, joissa piti olla ruokaa ja yösija matkustavaisille. Hauska juttu sinänsä on se, että Fredrik Gabrielin serkku, Edvard Wilhelm Borg asui samassa pappilassa perheineen 1860-luvulla. Gabriel Borg ja vaimonsa haudattu Saloisten kirkkomaahan.

Hedberg sai alkuopetuksensa enonsa Vihannin kappalaisen, Carl Borgin luona. Sen jälkeen hän kirjoittautui Oulun triviaalikouluun. Ylioppilastutkinnon Fredrik Gabriel suoritti 15-vuotiaana, kuten siihen aikaan oli tavallista ja aloitti opinnot Turun Akatemiassa v. 1826. Turun palon jälkeen opinnot jatkuivat Helsingissä Aleksanterin yliopistossa. Akatemiassa ja yliopistossa Pohjalaisessa osakunnassa opiskelutovereina olivat monet jo Oulun triviaalikoulustakin tutut nuorukaiset Runeberg, Snellman, Borg, Stenbäck ja paljon muita.

Pohjalaisen osakunnan nuorukaiset olivat luonteeltaan pohjalaisia; eli melko lailla tulisieluista väkeä. Jos he kokivat jonkin asian omakseen, sitä puolustettiin tarmokkaasti ja asian tai aatteen eteen oltiin valmiita tekemään uhrauksiakin. Minusta tämä pohjalaisuus näkyy monen tuon ajan nuorukaisen, sittemmin suurmiehenkin arvoon nousseen miehen toimissa oli se sitten politiikan, kirjallisuuden, talouden tai uskonnon alalla.

Hedberg on jäänyt meille raahelaisille aika vieraaksi, sillä perhe vaikutti täällä Raahessa kohtalaisen lyhyen ajan. Raaheen on jäänyt konkreettisiksi muistoiksi Hedbergin kotitantereet sekä Haaralan hautausmaalla lepäävän Erik Hedbergin hautaristi. Tuolta

Haaralasta löytyy myös liikkeen saarnamiehen eli kolportöörin, posteljooni Johan Westerbackan hauta sekä tullitarkastaja Walleniuksen perheen hauta. Walleniuksen tyttäret Emma ja Wenny olivat 1900-luvun alussa aktiivisia liikkeen toimijoita ja heidän kodissaan pidettiin mm. ompeluseuroja Jaappanin lähetystyön hyväksi.

Vaikka noita konkreettisia muistoja onkin vähän, on tämä Evankeliumijuhla osoitus siitä, että henkinen perintö on sitäkin vahvempi.